

Imkeren in harmonie met de ontwikkeling van het bijenvolk

Na de beginnerscursus vraagt de nieuwe imker zich af: 'hoe nu verder?' In deze nieuwe rubriek laat oud-redactielid Mari van Iersel zijn licht schijnen over zaken waar de imker in het bijenjaar mee te maken krijgt.

Een broednestje in het voorjaar op enige afstand van de suikervoorraad. Zodra de dracht begint, worden alle lege cellen eromheen snel belegd.

Activiteiten in het vroege voorjaar

In traditionele literatuur kom je tegen dat de imker tijdens de winterrust van de bijen tijd heeft zijn spulletjes op te knappen en zich te bekwamen met het doornemen van literatuur en het bezoeken van lezingen. Toch is er in het vroege voorjaar al het nodige te doen op de bijenstand: het vaststellen van de grootte van de varroapopulatie, werken aan raathygiëne. Deze activiteiten geven de imker een actuele indruk hoe het volk ervoor staat.

Het voorjaar is voor het bijenvolk niet begin maar het einde van de jaarlijkse ontwikkeling

In de lente ontwaakt de natuur, de winterrust is voorbij en de jaarlijkse cyclus van groeien en bloeien begint opnieuw. In de beleving van de imker lijkt het met het

bijenvolk ook zo te gaan. De winterrust is voorbij, het bijenvolk laat de koningin weer eitjes leggen en daarvoor moet de imker enige tijd later aan het werk: ruimte geven, honingkamers opzetten, controle op zwermplannen. Toch komt die beleving niet overeen met de ontwikkeling van het bijenvolk. Voor het bijenvolk is het voorjaar niet het begin, maar de afwikkeling van haar bestaan als volk. Een bestaan dat eindigt met het vertrek van de oude koningin met de voorzwerm. Maar hetzelfde volk gaat wel door met de jonge koningin. Het bijenjaar begint zodra de jonge koningin na haar bruidsvlucht eitjes gaat leggen.

De basis voor de daarop volgende voorjaarsontwikkeling van het bijenvolk wordt gelegd vanaf die eerste eileg totdat het volk in het najaar uit het broed gaat en

als wintervolk de koude, donkere winter door moet. Het bijenvolk bereidt zich in het najaar voor op haar voortplanting in het voorjaar: de opkweek van darren en jonge koninginnen. Dat proces is een samenspel van dracht, aantal bijen, erfelijke eigenschappen, de afbouw van het broednest en de aanleg van voorraden. Haperingen in die ontwikkeling komen tot uitdrukking in een minder goede voorjaarsontwikkeling. De biologisch-dynamische imkers hebben daar een mooi beeld voor: in het najaar ademt het bijenvolk in, het doet krachten op. In het voorjaar ademt het bijenvolk uit, het ontwikkelt zich met behulp van de opgedane krachten. De inademing, de opgedane krachten, is bepalend voor de uitademing, de voorjaarsontwikkeling.

Dat betekent dat het najaar voor de imker de belangrijkste tijd van het bijenjaar is. In het najaar moet hij werken aan de vitaliteit van het bijenvolk. In het voorjaar kan hij oogsten: genieten van de voorspoedige groei van zijn volken.

Het bijenvolk in het vroege voorjaar

De meeste bijenvolken kennen rond december een broedloze periode. Na de kortste dag gaat het bijenvolk weer aan een broednest beginnen. Van groei is voorlopig nog geen sprake: het broednest blijft klein. Daarbij kunnen we denken aan drie of vier stukjes broed op één of twee raten met een doorsnee van ongeveer 10 cm. Als de lente niet wil komen, houden de bijen zo'n klein broednest aan tot ver in maart. Rondom dat kleine broednestje hebben de werksters de koningin vele honderden eitjes laten leggen. Blijft het slecht weer dan worden de eitjes opgegeten. Zet de lente door dan laten de werksters de eitjes uitkomen en heeft het volk binnen de kortste keren een groot broednest. Het bijenvolk 'wil' duidelijk geen tijd verloren laten gaan. Bij mij roept dat het beeld op van een bedrijf dat de productielijn op een laag niveau draaiende houdt om vol los te kunnen gaan zodra dat nodig is. Wat het broeden betreft gaan de bijen pas los zodra de voorjaarsdracht begint. Is de groei eenmaal ingezet dan laten de bijen zich niet meer tegenhouden, ook niet door een beetje slecht weer. De trein dendert door totdat het volk groot genoeg is om te gaan zwermen.

Het is goed dat de imker zich realiseert wat hiervan de consequenties zijn voor de temperatuur in het volk, de ontwikkeling van varroa, het voerverbruik en de plaats waar dat kleine broednestje zit.

De plaats van het broednest

Omdat de bijen al veel van de suikervoorraden hebben gebruikt, zit dat kleine broednestje bijna altijd in de

bovenste broedkamer als het volk op twee broedkamers is ingewinterd. In de zomermaanden zit het broednest tegen de suiker-/honingvoorraden met vaak een rand(je) stuifmeel daartussen. In de winter zit niet het broednest maar de bijentros tegen de suikervoorraden. Het broednest zit boven in die tros op enige afstand van de suiker omdat die suikervoorraden ijsig koud kunnen zijn.

Het voorjaar is voor het bijenvolk niet het begin maar het einde van de jaarlijkse ontwikkeling.

De temperatuur in het volk

Alleen waar het broednest zit is de temperatuur ongeveer 35°C. Hoe verder van het broednest af, hoe kouder het wordt. Waar geen bijen zitten is de temperatuur nauwelijks hoger dan buiten de bijenwoning. De imker kan daarom de onderbak wegnemen zonder het volk ernstig te storen.

De varroapopulatie

Zolang het broednest niet groeit, groeit ook de varroapopulatie nauwelijks. Het lijkt wel alsof de mijten net als de bijen zitten te wachten op het begin van de dracht. Anders dan in de zomer zitten de meeste mijten nog op de bijen. Imkers die vanwege een te hoge buitentemperatuur de oxaalzuurbehandeling (druppelen) hebben uitgesteld, kunnen ondanks de aanwezigheid van een beetje broed toch nog oxaalzuur druppelen. Zonder broed werkt het beter, maar niks doen is geen optie.

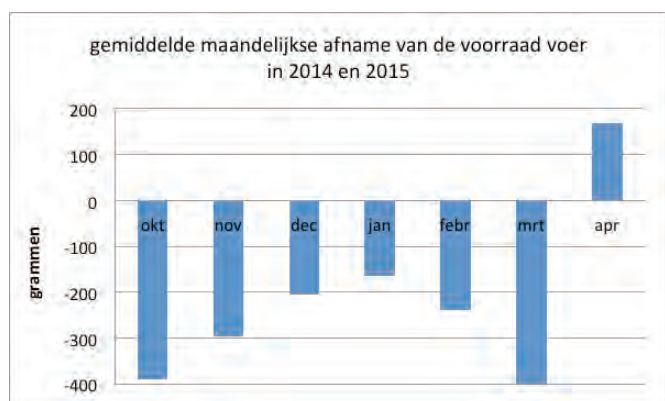
Het voerverbruik

Van november tot maart verbruiken de bijen met 300 gram suiker per week al aardig wat. In een broedkamer raam vol honing/suiker zit al gauw 2000 gram voer. Als de imker ongeveer 12 kg suiker gevoerd heeft, hoeft hij bij een gezond volk niet zo gauw bezorgd te zijn over een tekort aan voer. Imkers die te weinig vertrouwen hebben in de wijsheid van hun bijenvolken gaan soms uit bezorgdheid in het voorjaar de bijen voeren. Een pak suikerdeeg is gauw op het volk gelegd. Ik vind dat een ernstige fout. De imker geeft zo aan het bijenvolk het signaal dat er weer dracht is en het bijenvolk reageert daar op met een versterkte broedaanzet terwijl er geen stuifmeeldracht is. Gebrek aan stuifmeel bedreigt de gezondheid van het volk. Als de imker vreest dat er te wei-

Begin maart zijn alle volken op één bak gezet. Zodra de dracht begint kan er een broedkamer of honingkamer bovenop.

nig suikervoorraden in het volk zijn, moet hij eerst kijken wat er nog is en zich vervolgens realiseren wat het volk in deze tijd van het jaar gebruikt. Hij zal dan zien dat bijvoeren meestal niet nodig is. Constateert hij een ernstig tekort aan voer is dan is een raam met voer geven uit een ander volk beter. Het bijenvolk krijgt dan niet het foutieve signaal dat het voorjaar al begonnen is. Zijn zulke ramen voer er niet dan toch maar een pak voer op het volk. Een volk laten verhongeren kan natuurlijk niet.

De gegevens berusten op wekelijkse tellingen bij drie volken op mijn bijenstand in de herfst en winter 2014 en 2015.

Het volk op één broedkamer zetten

De meeste imkers winteren hun volken in op twee broedkamers. Als ze in de herfst niet overdreven veel suiker hebben gevoerd, zit het volk na half februari wel in de bovenste broedkamer. In elk geval is daar dat kleine broednestje te vinden. Dit is een goed moment om de onderste broedkamer weg te nemen en de oude raten daaruit om te smelten. Zodra de dracht begint kan er dan een broedkamer met kunstraat bovenop worden gezet. De imker kan zo gemakkelijk jaarlijks 50% van het ratenbestand vernieuwen.

Deze handeling kan de imker al uitvoeren bij een buitentemperatuur van ongeveer 10°C. Op de basis cursus hebben we geleerd dat je pas in volken mag werken als de temperatuur tenminste 12°C is in de schaduw. Die les is van toepassing als we echt in het volk gaan werken door ramen uit het broednest te nemen. Als je daar

een raampje uithaalt verstoort je de warmtehuishouding van het bijenvolk ernstig. Omdat het broednest in deze tijd van het jaar klein is en in de bovenste broedkamer zit, komen we daar niet aan bij het wegnemen van de onderste broedkamer. In de onderste broedkamer ligt de temperatuur veel dichterbij de buitentemperatuur zodat er nauwelijks sprake is van het ontregelen van de temperatuur in het volk.

Ga als volgt te werk:

Zet een schone bodem naast de bijenkast. Neem de bovenste broedkamer af en zet die op de schone bodem. Als het volk in de herfst veel varroamijten had, zitten er nu nog maar weinig bijen in de onderste broedkamer. Waren er maar weinig mijten dan kan het volk nog zo groot zijn dat het lijkt of je met het wegnemen van de onderbak, het volk in tweeën breekt. Het broednestje blijft echter intact en daarom kan de imker zijn werk rustig af maken.

De bijen uit de weggenomen onderste broedkamer moeten natuurlijk bij het deel van het volk dat in de bovenste broedkamer zit, gedaan worden. Dat kan op twee manieren: de dekplank van de bovenste broedkamer nemen en de bijen van de ramen uit de onderste broedkamer daarin vegen. Een heel gedoe als er veel bijen afgeveegd moeten worden.

Voor de tweede manier moet er een opening in de dekplank zitten. Vaak is er in de dekplank een opening om de voerbak op te zetten. Maak dan het voergat open en zet de onderste broedkamer daar gewoon bovenop. In de volgende 24 uur zullen de bijen naar beneden lopen en daarna kan de bak daarna met raten en al weggenomen worden. Dat kan de volgende dag, maar ook een week later.

Soms gebeurt het, vooral bij grotere volken, dat de bijen gewoon op de raten blijven zitten. In dat geval laat ik die erop geplaatste broedkamer staan en schud of veeg de bijen van de raten en hang de raten niet terug. Daarna lopen de bijen die nu geen raat hebben om op te zitten, vlot naar beneden en kan de broedkamer de volgende dag weggenomen worden. ●